

СУЧАСНІ МЕДІАТИВНІ ПРОЦЕСИ У СВІТІ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Годлевська В. Ю.
д-р іст. наук, професор,
м. Вінниця, Україна

Анотація. Автор досліджує медіацію як метод вирішення конфліктів, сучасний стан та особливості впровадження в Україні, а також висвітлює порядок проведення даної процедури. У тезах вказується на позитивні шанси для просування медіації в соціально-економічних умовах модернізації сучасної України.

Ключові слова: конфлікт, медіація, медіатор, рішення конфліктів, посередництво.

Valentyna Hodlevska, доктор історичних наук, професор, м. Вінниця, Україна

MODERN PROCESSES OF MEDIATION IN THE WORLD AND THE PECULIARITIES OF THEIR IMPLEMENTATION IN UKRAINE

Summary. The author explores mediation as a method for resolving conflicts, the current state and features of implementation in Ukraine, and also highlights the procedure for conducting this procedure. The theses indicate positive chances for mediation advancement in the socio-economic conditions of the modernization of modern Ukraine.

Key words: conflict, mediation, mediator, conflict resolution.

Конфлікт, будучи невід'ємною частиною нашого життя, може в своєму прояві стати причиною катастрофи або джерелом прогресу. Все залежить від нашого бачення ситуації, а також від того, як ми використовуємо конфліктну ситуацію або, іншими словами, як ми управляємо конфліктом.

Конфлікти самі по собі не є небезпечними: все залежить від їх використання. Якщо інстинктивно ми відповідаємо на конфлікт силою, втечею або підпорядкуванням, медіація, навпаки, вчить нас виходити з нього за допомогою діалогу. Медіація спирається на віру в здатність людей знайти в собі достатні сили і ресурси, щоб самостійно вийти з конфліктної ситуації. Медіація виходить з того, що присутність третьої, незалежної особи, яка не має влади над предметом конфлікту, може їм допомогти відновити діалог і, якщо вийде, знайти вирішення їх проблем.

Розвиток медіативних процесів і прийомів здійснювалося в історії суспільства в міру накопичення практичного медіативного досвіду ведення різних переговорів. Однак медіація як специфічна область наукомісткої практики сформувалася в сучасному світі в середині 1960-х років в США.

Серед зарубіжних дослідників медіації слід виділити таких авторів як Л. Райскін, Дж. Вестбрук, Ч. Гутрі, Т. Дж. Хейнш, Р. Рубен, Дж. К. Робенольт, Дж. Фолберг, Д. Голан, Л. Клопенберг, Т. Стипанович [1; 2; 3]. Питання, що піднімаються в роботах цих вчених можна знайти ті, які цікавлять і вітчизняних дослідників (Белінська О., Єрьоменко Г., Поліщук М. Я., Тарнавська А.-Н. О.) [4; 5; 6]. Ними вивчаються соціологічні, психологічні, економічні та юридичні аспекти медіативної діяльності в окремих країнах і

подальші перспективи розвитку медіації, пошук нових галузей і сфер, де медіація може бути застосована в достатній мірі ефективно.

Як масове явище вирішення конфліктів, медіація – це відкриття ХХ ст., відповідь на виклик епохи з її посиленними деструктивними тенденціями. З 1980-х років медіація стала поширюватися в Європі. У багатьох європейських країнах медіація стає самостійною професією. В Англії і Франції, в Скандинавських країнах і країнах Бенілюксу, в Австрії, Німеччині та Швейцарії медіація визнана законом і суспільством як професійна діяльність. У деяких європейських країнах вона тільки починає свій розвиток. Медіація приєднується до традиційних в сучасному суспільстві стратегій вирішення конфліктів, збагачуючи їх специфічними методами і техніками, що дозволяють довести переговори до вирішення конфлікту в формі підписаних домовленостей. Медіація завоювала визнання завдяки таким її особливостям: спеціальному підходу до конфлікту, де захищаються інтереси кожного; визнанням пріоритетності, відповідальності і самовизначення кожного учасника процесу; фокусуванні на ресурсах, праві та обов'язках суб'єктів; орієнтуванні на знаходження згоди; адаптивної гнучкості у виробленні рішень, які реалізуються, оскільки вони відповідають умовам та інтересам всіх учасників конфлікту. Медіатори обєригають процес обговорення, моделюють його так, щоб зберігалася здатність до діалогу і повагу кожного до кожного. Медіатори так направляють процес переговорів, щоб знову і знову відтворювалося простір надії і перспективи досягнення рішення, що влаштовує кожного [3; 6].

Технології медіації сходяться до відомої «Гарвардської моделі переговорів», розробленої в США. Процес медіації здійснюється протягом кількох засідань (сесій, зустрічей), на які витрачається кілька днів. На першому етапі «збираються історії», фіксуються і рефлексуються різні уявлення сторін про ситуацію. На другому етапі збираються «конфліктні теми», які рефлексуються, структуруються, групуються. На третьому етапі виявляються потреби тих, хто сперечається. При цьому пошук таких потреб здійснюється рефлексивно – шляхом «переведення претензій» (декларованих предметів суперечки) в площину істинних потреб учасників. На четвертому етапі виробляється безліч варіантів рішень за всіма «конфліктними темами», а також знаходяться такі формулювання цих рішень, які влаштовують «партнерів по конфлікту». На п'ятому етапі досягається і оформлюється (буквально пишеться) «угода», до якої включаються узгоджені сторонами формулювання, фіксуються теми і питання, які не отримали поки свого розв'язання. На шостому етапі проводиться експертиза «угоди» з допомогою сторонніх (не присутніх на медіації) осіб, причетних або непричетних до конфлікту, а також підписання «угоди» [1].

Інститут медіації поступово інтегрується і в українське суспільство. Можна виділити наступні особливості розвитку медіації в Україні. Інтерес до медіації з боку конфліктологів, політологів, психологів, психотерапевтів, педагогів та юристів має хвилеподібну траєкторію: від надзвичайного зацікавлення до розчарування. Потім виникає нова хвиля інтересу і знову настає повтор апатичного спаду інтересу. Необхідно підкреслити, що всі без винятку високо оцінюють необхідність впровадження медіації в вітчизняну соціальну практику

та її правове забезпечення. На території України діє низка регіональних груп медіації, які об'єдналися в Асоціацію груп медіації України [5].

Важливо відзначити, що в українському парламенті обговорювався проект закону про медіацію. Документ, зокрема, визначав правові основи надання послуг медіації на професійній основі, поширення практики мирного вирішення спорів несудовими методами і забезпечення збалансованих взаємовідносин між інститутом медіації та судовою системою. Так, законопроект пропонував визначити терміни «медіація» і «медіатор», основні принципи медіації, правові основи проведення процедури медіації, умови отримання статусу медіатора, особливості проведення процедури медіації, механізми контролю за якістю надання послуг медіації, і принципи державної політики в сфері медіації [7]. Йшли дискусії про роль і значення медіації. Ці дискусії надзвичайно плідні для подальшого розвитку медіації та для політико-правової системи в цілому. Але закон про медіацію так і не був ухвалений.

Розвиток медіації супроводжують такі культурно-психологічні особливості, які чинять опір її впровадженню:

- тяжіння до боротьби і перемоги дає іншу енергію, вимагає інших талантів, ніж переговори;

- дуже складно і важко виявити і артикулювати конфлікт: конфлікти соціально небажані;

- виявляється опір до слова «конфлікт»;

- прозорість у відношеннях – це незвичний спосіб підтримки відносин [4, с. 169].

Проте, щоб інститут медіації мав належне функціонування в Україні, необхідним є підготовка відповідних фахівців, які володітимуть не лише професійними знаннями, але й психологічними навичками для вирішення конфліктів. Якщо вітчизняна економіко-правова система на офіційному рівні визнає медіацію як ефективний, конфіденційний та економічний спосіб врегулювання суперечок, це дасть змогу пришвидшити прийняття спільного для обох сторін рішення, не загострюючи увагу на конфлікті та ефективно продовжуючи свою діяльність.

Література

1. Riskin L.L., Westbrook J., Guthrie Ch., Heinsh T. J., Reuben R. C., Robbenolt J. K. *Dispute Resolution and Lawyers*, Third edition. Paint Paul, 2006. P. 191–192.

2. Folberg J., Golann D., Kloppenberg L., Stipanowich T. *Resolving disputes. Theory, practice and law*. New York, 2005. P. 223.

3. Медіація в державах Європейського Союзу. URL: http://ukrainepravo.com/international_law/european_union_law/mediatsiya-v-derzhavakhevropeyskogo-soyuzu/.

4. Белінська О.В. Медіація – альтернативне вирішення спорів. *Вісник Вищої ради юстиції*. 2011. № 1(5). С. 158–172.

5. Срьоменко Г. Перспективи розвитку медіації в Україні. URL: <http://ukrmediation.com.ua/files/content/Perspectvyu.pdf>.

6. Поліщук М. Я. Поняття медіації як альтернативного методу вирішення спорів. *Держава і право*. Вип. 65. С. 134–139.

7. Проект закону України від 17.12.2015 № 3665 «Про медіацію». URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH2TT00A.html